

KETTER & CO

2018

JAARVERSLAG

INLEIDING

KETTER&Co is ontstaan vanuit het kunstenaarschap van Irene Fortuyn. In 1991 na het maken van de tentoonstelling MarblePublic (Fortuyn/O'Brien) in het Stedelijk Museum Amsterdam werd de vraag hoe vanuit een geëngageerde artistieke praktijk buiten de institutionele kunstwereld een impactvolle bijdrage geleverd zou kunnen worden relevant. Vanaf dat moment ging zij buiten werken, in de publieke ruimte, en in 2007 resulteerde dat in de oprichting van KETTER&Co.

MISSIE KETTER&CO

Een wereld zonder ketters, is een wereld zonder vragen. Iedere plek is anders. Elke streek, elke stad, elk dorp, elk park en elke wijk waar mensen wonen, verblijven en werken is uniek. Er zijn altijd overeenkomsten maar juist de verschillen maken een plek eigen, geven identiteit. De programma's die door de overheid worden ontwikkeld en landelijk worden toegepast, sluiten niet altijd aan op de lokale situatie. Waar het beleidsmatige niet past op het lokale, initieert KETTER&Co projecten om de twee samen te brengen, te verbinden en aansluiting teweeg te brengen. KETTER&Co is geïnteresseerd in het menselijke tegenover het beleidsmatige. Met haar projecten probeert KETTER&Co een betere balans te creëren in de leefomgeving en openbare ruimte van mensen. Daarbij is het uitgangspunt altijd de lokale situatie.

DOELGROEPEN

KETTER&Co verbindt verschillende partijen: landelijke- provinciale- en gemeentelijk overheden, universiteiten, studenten, alumni, gedetineerden, lokale ondernemers, tuinmannen, nieuwkomers en bewoners van stad en platteland. Verbinden door met andere ogen naar de ander en de omgeving te kijken en zo de kracht van de omgeving, zichzelf én de ander ontdekken. KETTER&Co bevraagt de wereld en gebruikt haar projecten om te inspireren, discrepanties bloot te leggen en, met op maat gemaakte oplossingen, verandering te bewerkstelligen.

KETTERS & CO'S

2018 was een dynamisch jaar voor het team van Ketter. Begin 2018 hebben we afscheid genomen van Nandine van Karnebeek, na een jaar als zakelijk leider bij KETTER&Co waarin ze met Irene een duurzame structuur op heeft gezet waar de organisatie goed mee verder kan. Daarna bestond het team uit: Irene Fortuyn (artistiek leider), Esther Jongsma (projectleider Collectie Veenhuizen), Liesje Lokbi (research en verbeelding Tuinbazen) en Michele Degen (pr en vormgeving). Vanaf februari aangevuld met twee stagiaires: Siebe ten Dam (student ruimtelijke vormgeving, CIBAP Zwolle) en Emma Schep (masterstudent genderstudies, Universiteit Utrecht). Zij hebben voornamelijk gewerkt aan de projecten van Kolonie Collectie en Tuinbazen.

In de zomer is Michele naar Oostenrijk vertrokken voor een vervolgstudie Sprachkunst en namen we afscheid van Siebe die zijn stage afrondde. Emma's stage werd verlengd en aan het begin van de herfst kwam Pauline Wiersema (campaigner) het ketterteam versterken en kwam Alina Setjowikarto (student ruimtelijke vormgeving, CIBAP Zwolle) er als stagiaire bij.

DE PROJECTEN IN 2018:

2018 is een creatief en impactvol geweest bij KETTER&Co. Binnen de Kolonie Collectie werden verschillende producten (door)ontwikkeld en is de winkel gerealiseerd waarmee het bereik van de Kolonie Collectie in 2018 gegroeid is. City Circles in Madrid werd in januari afgerond met een tentoonstelling in Matadero en in Istanbul werd in oktober 2018 een mini City Circles gedaan als onderdeel van de vierde design Biënnale van Istanbul "A School of Schools".

Het tuinbazen onderzoek gebeurde in heel 2018 in de onzichtbaarheid die bij onderzoek hoort, maar in juni was er wel de grote Tuinbazendag in het Amstelpark, die met 120 tuinmannen en 30 beleidsmakers impactvol was voor alle deelnemers. LAND en HAND, een nieuw project, werd in de steigers gezet waarbij de verbinding tussen landschap, materiaal dat eruit voorkomt, ambacht en praktijkonderwijs centraal staat en versterkt wordt. De ontwikkelingen van 2018 zijn een heldere manifestatie van onze missie duurzame cyclische systemen te ontwerpen en ontwikkelen.

KOLONIE COLLECTIE

2018 is een goed jaar geweest voor de Kolonie Collectie: de bewegwijzering en Kolonie Collectie Shop zijn gerealiseerd en de LAS-TIG werd doorontwikkeld. De start van de MAG-TIG, VEENlijn en VEENbad die gemaakt is, vormt een mooi beginpunt voor 2019 om de Kolonie Collectie uit te breiden, (nieuwe) samenwerkingen aan te gaan en het gebied van Veenhuizen te ontsluiten.

BEWEGWIJZERING

KETTER&Co heeft voor Veenhuizen de bewegwijzering ontworpen en ontwikkeld. In opdracht van de Gemeente zijn ook de toeristische borden en kaarten ontworpen en uitgewerkt. In samenwerking met Robuust Eiken, een bedrijf in het Ambachtscluster van Veenhuizen, zijn de bewegwijzeringsborden uitgevoerd. Het resultaat: Robuuste palen van massief eiken met wijzers die er met pen-in-gat verbindingen in bevestigd zijn. Op de handwijzers de uit rvs gesneden naambordjes. De borden werden in maart opgeleverd en zijn nu in en rondom Veenhuizen te zien.

LAS-TIG & MAG-TIG

De productie van de LAS-TIG fietsen is geëvalueerd, doorontwikkeld en verduurzaamd. Uit de evaluatie is gebleken dat het lassen, de focus van het meester-gezel programma, erg goed gaat in de gevangenis maar dat de af-montage van de fietsen logistiek te ingewikkeld is voor de gevangenis. De montage van de LAS-TIG is nu ondergebracht bij Azor, een producent van fietsen in Hoogeveen, ook in Drenthe. Met hen is een traject ontwikkeld om naast de montage ook de distributie en aansprakelijkheid op de juiste plek te hebben. Doel hierbij is dat het hele systeem zo wordt dat KETTER geen deel meer uit hoeft te maken van het proces en dat de fiets geproduceerd en verkocht wordt door Drentse partijen. Met deze ontwikkelingen komt het dubbele doel van de LAS-TIG in zicht; het opleiden van de gedetineerden en het delen van een bijzonder verhaal dat al fietsend verspreid wordt.

Daarnaast is met de eerder opgedane kennis en netwerken een nieuw project, de MAG-TIG, ontwikkeld. Deze fiets is ontstaan vanuit de behoefte een wat toegankelijker fiets te maken in de familie van de LAS-TIG. Om de MAG-TIG zowel in de productie als in de verkoop breed toegankelijk te maken, zijn de onderdelen het uitgangspunt geweest voor het ontwerp. Voor deze fiets wordt met plat staal standaard onderdelen gewerkt, in plaats van met een mal. Hierdoor kan de fiets voor minder geld op de markt gebracht worden, wat de toegankelijkheid en daarmee de zichtbaarheid en het bereik van het verhaal vergroot. Ook deze fiets wordt gelast in de gevangenis, met de MigMag lastechniek. MigMag lassen is eenvoudiger dan TIG-lassen en is daarmee een techniek die voor meer gedetineerden binnen bereik ligt. De MAG-TIG zal in 2019 worden doorontwikkeld zodat ook deze fiets als onderdeel van het Meester Gezeltraject geproduceerd kan worden. Er zijn inmiddels twee prototypes gerealiseerd: een jongens- en een meisjes fiets.

VEEN-LIJN

KETTER&Co is bezig met de ontwikkeling van de VEENlijn, een serie producten gekoppeld aan het veenlandschap. Aan de basis van deze lijn staat het humuszuur/fulvinezuur, potente stoffes, die door de eeuwen heen uit de plantenresten van het veen in het grondwater zijn gekomen. Humuszuur en fulvinezuur hebben bijzondere eigenschappen, ze zijn rijk aan mineralen én kunnen zware metalen binden en uit het lichaam afvoeren. In het noorden wordt het humuszuur sinds een paar jaar door Vitens teruggewonnen uit het duizenden jaren oude grondwater, Vitens heeft een miljoeneninvestering gedaan voor deze installatie omdat zij de potentie van het humuszuur hoog inschatten.

KETTER wil het humuszuur en fulvinezuur gaan gebruiken voor een andere ervaring van het landschap door middel van een POP-up en PLUG-in VEENbad. Het POP-up VEENbad gebruikt de in het landschap aanwezige vennetjes, en de PLUG-in VEENbad module wordt bij bestaande sauna's en wellness plekken in geplugd. VEENbad als toevoeging aan het rijtje Turks bad, Finse Sauna... VEENbad. Om de ervaring en het ritueel compleet te maken wordt de wellness lijn ontwikkeld. Met aan de basis lokaal gebotteld water en natuurlijke lokaal geproduceerde wellness producten zoals een masker voor het hele lichaam, een zalf en een zeep.

De VEENlijn is een doorontwikkeling van Collectie Veenhuizen met enorm potentieel. Het VEENbad en de VEENlijn vertellen niet alleen de geschiedenis van het gebied, maar bieden ook een andere ervaring van het landschap. Een complete wellness behandeling, passend bij de tijd, waarmee het bijzondere veenlandschap in de regio extra op de kaart wordt gezet met een uniek landschapseigen bestanddeel. De VEENlijn kan niet alleen de toeristische sector in het noorden ondersteunen en de veenlandschappen van een extra dimensie voorzien, maar heeft ook souvenirwaarde, zowel lokaal, nationaal als internationaal.

De VEENlijn biedt voor Drenthe en de regio kansen en past bij de ambitie van KETTER&Co. Wij hebben een missie, aandacht vragen en bewustzijn creëren voor het cyclische en duurzaamheid, zowel in organisatie en productie ketens als in systemen en het landschap. Afgelopen jaar hebben we dit project verder uitgerold, partners betrokken en in kaart gebracht. Daarnaast hebben we voor financiering gezorgd om dit project in 2019 daadwerkelijk te kunnen starten.

KOLONIE COLLECTIE SHOP

Met het sluiten van Lokaal Verhaal was de Collectie Veenhuizen shop korte tijd dakloos in Veenhuizen, maar daar kwam eind 2018 verandering in. In samenwerking met hotel Bitter&Zoet werd in december de Kolonie Collectie shop geopend in de lobby van het hotel. In het ontwerp van de winkel staat het verhaal van de omgeving centraal.

Niet alleen is de winkel is gevuld met verschillende lokale waren die de verhalen van Veenhuizen en omgeving vertellen, er zijn ook bierviltjes ontwikkeld bij de producten met daarop het bijbehorende verhaal. In de lobby staan veel mensen te wachten, waardoor er veel wordt gelezen in deze 'wacht-tijd'. Een serie OutKast-en (een van de producten uit de collectie), vormt de basis van de winkel en hierin worden de andere producten geëtaleerd.

Daarnaast hebben we de achterkant van de webshop naar hen verplaatst zodat het verzenden van de producten goed verloopt. Bitter&Zoet is het PostNL punt van het dorp, wat ook zorgt voor aanloop in de winkel.

2018 is een goed jaar geweest voor de Kolonie Collectie: de bewegwijzering en Kolonie Collectie Shop zijn gerealiseerd en de LAS-TIG werd doorontwikkeld. De start van de MAG-TIG, VEENlijn en VEENbad die gemaakt is, vormt een mooi beginpunt voor 2019 om de Kolonie Collectie uit te breiden, (nieuwe) samenwerkingen aan te gaan en het gebied van Veenhuizen te ontsluiten.

TUINBAZEN

In 2018 zijn grote stappen gemaakt in TUINBAZEN: er is onderzoek gedaan in het Vondelpark, Nelson Mandelapark, Noorderpark en Sarphatipark en Amstelpark en er is een plan ontwikkeld voor ‘Bloemen voor de Burgemeester’ wat in 2019 van start zal gaan. Maar het hoogtepunt van het jaar was de Tuinbazen Conferentie die KETTER&Co samen met de Gemeente Amsterdam organiseerde. Tijdens deze dag is een structureel begin gemaakt met het cyclisch maken van het systeem door de beleidsmakers en de tuinmannen, normaal twee uitersten van de beleidsstructuur, met elkaar in gesprek te laten gaan

ONDERZOEK

In 2018 is KETTER&Co gestart met het grootschalige onderzoek naar de cultuur, het gebruik en het onderhoud van de Amsterdamse parken. We zijn het jaar gestart in het Vondelpark en Nelson Mandelapark. Later in het jaar volgden het Sarphatipark, het Amstelpark en het Noorderpark. Tijdens de onderzoeksdagen zijn er illustraties gemaakt van parkactiviteiten, gespreksflarden opgevangen, tuinmannen geïnterviewd, mensen met honden gefotografeerd, voorbijgangers geteld en nog veel meer.

In december zijn alle resultaten van het Vondelpark verzameld en in kaart gebracht. De kaart verbeeldt zowel de ervaring van de tuinman als die van de bezoeker en geeft daarmee een goed beeld van de cultuur van het Vondelpark. Ook de resultaten van de andere parkonderzoeken zullen worden verwerkt in een kaart.

Daarnaast is er een bezoekersonderzoek gedaan in het Vondelpark en Nelson Mandelapark. Gedurende twee weken zijn bezoekers van deze twee parken op verschillende tijden geïnterviewd. Aan de hand van de interviews werd een beschrijving gemaakt van het Vondelpark en het Nelson Mandelapark als meent en waar mogelijkheden liggen voor KETTER&Co om bij te dragen aan de ontwikkeling van die meent.

AMSTELPARK

In 2018 zijn ook plannen gemaakt voor een samenwerking van een jaar met Zone2Source. In 2019 zullen we het Amstelpark een jaar lang als proeftuin gaan gebruiken. Het Amstelpark als voormalig Floriade park is een perfecte locatie om te onderzoeken hoe een stadspark in een gemeenschappelijke tuin veranderd kan worden waarin de zorgdragers voor dit park verbonden worden met de gebruikers die doorgaans gescheiden van elkaar zijn. Er zullen verschillende acties in het park uitgevoerd worden om de schoonheid van “de achterkant” van het park te laten zien en gaan proefopstellingen maken om de meent te ontwikkelen.

In februari 2018 is een plan geschreven dat volledig is gehonoreerd door het Mondriaanfonds. In het najaar honoreerde ook het AFK de plannen. In 2019 zullen we dan ook vaak in het Amstelpark zijn!

TUINBAZEN CONFERENTIE

Vanaf september 2018 behoren alle tuinmannen van Amsterdam tot de nieuwe afdeling „Groen, Flora, en Fauna“. De gemeente Amsterdam heeft KETTER&Co gevraagd een Groendag te organiseren ter voorbereiding op deze reorganisatie. Hiermee ging een lang bewaarde wens van ons in vervulling: een stem geven aan de tuinbazen, naar hun ideeën te luisteren en bij hen te rade te gaan, om zo een eerste stap te zetten naar het circulair maken van beleid.

In juni vond dan ook de “Tuinbazen Conferentie” plaats in het Amstelpark. Het was een prachtige dag waarop 150 Tuinbazen en beleidsmakers samen zijn gebracht om ideeën uit te wisselen. De dag begon in de Orangerie met het stuk „Terra“ van Sollima gespeeld door drie cellisten. Daarna een inspirerend verhaal van Erik de Jong (Artis leerstoel UvA) over de geschiedenis, de toekomst en het belang van de rol van de tuinman. Daarna kregen Karin Selbach (hoofd groen, flora&fauna) en Yvonne Jacobs (directeur Stadswerken) het woord.

Na de dagopening gingen de tuinmannen en beleidsmakers in groepen door de carrousel van de dag; in dialoog met Zef Hemel over de toekomst van de stad en de rol van de parken daarin, uitwisselend met de mensen verantwoordelijk voor beleid en logistiek, allemaal een half uur uitgebloeide bloesems plukken in de Rododendron vallei (in de hoop op een tweede bloei in de nazomer), een wandeling om bij te praten met de stadsecoloog, een vertoning van de Groentoeur film en een gemeenschappelijke lunch in

de vormentuin. De middag eindigde met een groepsfoto met de kersverse wethouder Laurens Ivens.

Tijdens de dag zijn ook portretfoto's gemaakt en werden 110 tuinmannen gefilmd met de vragen; "waar ben je trots op" en "wat zou er beter kunnen".

Een belangrijke dag voor Stadswerken Amsterdam, de tuinmannen en KETTER&Co. De dag was het begin van nieuw groenbeleid en de gemeente vond in KETTER een waardevolle partner. In 2019 zullen we weer een dergelijke dag organiseren.

BLOEMEN VOOR DE BURGEMEESTER

Aan het eind van het jaar is de campagne 'bloemen voor de burgemeester' ontwikkeld die in januari 2019 van start zal gaan. Iedere twee weken zal Femke Halsema een boeket uit een van de Amsterdamse parken ontvangen namens de 140 tuinmannen van Amsterdam. Bij ieder boeket zal een label komen met informatie over de bloemen, het park waaruit het boeket afkomstig is en de tuinman die het boeket heeft samengesteld.

Zo kan Halsema het gehele jaar genieten van het groen en vormen de boeketten een mooi visitekaartje voor de Amsterdamse parken en de tuinmannen.

Afgelopen jaar is veel ontwikkeld in het Tuinbazen project. In 2019 kunnen we verder met het onderzoek naar de parken van Amsterdam om een nieuw systeem te inspireren voor het behoud van het park. Het Amstelpark zullen we als proeftuin gebruiken waarin we verschillende campagnes starten die bijdragen aan de meent. Ook zal er een tweede Tuinbazen Conferentie worden georganiseerd in samenwerking met de Gemeente Amsterdam. En de campagne 'Bloemen voor de Burgemeester' worden uitgevoerd.

CITY CIRCLES

City Circles is het meest abstracte project waar we met KETTER&Co aan werken, maar fundamenteel voor onze missie. Het werken in de wijk in een stad met lokale mensen, geeft nieuwe inzichten, werkt verbindend en wordt erg gewaardeerd. City Circles biedt nieuwe perspectieven op de stedelijke ruimte en ontvouwt perspectieven die zelfs de lokale bewoners verrassen.

MADRID

In 2017 is 4 maanden gewerkt in een cirkel rond Matadero, een buurt een paar kilometer buiten het centrum van Madrid. De mix tussen bestaand en nieuw wonen, een nieuw park en een grote gastvrije culturele locatie, zorgen voor een diverse interessante omgeving.

In februari werden de uitkomsten van City Circles Madrid getoond tijdens een tentoonstelling in Di_mad als onderdeel van Madrid Design Fest (de Madrileense design week). Het was een groot succes en we zijn met dit project gevraagd mee te dingen naar een Spaanse design prijs in de categorie *Social Impact*.

ISTANBUL

In oktober vond City Circles Istanbul plaats als onderdeel van de vierde design biënnale van Istanbul 'a School of Schools'. Met veertien tweedejaars studenten van de Design Academy Eindhoven werd van 29 oktober t/m 3 november onderzoek gedaan in een cirkel rondom Yapi Kredi, Kültür Sanat. Deze mini-editie was speciaal ontwikkeld en gekoppeld aan het thema van de biënnale. Iedere dag presenteerden de studenten hun resultaten in de Yapi Kredi, Kültür Sanat tentoonstelling waar levendig uitgewisseld werd met het publiek. De wand met bevindingen raakte gedurende de dagen steeds meer gevuld en ontvouwde nieuwe perspectieven op de stad Istanbul.

Ondanks de inhoudelijk goede resultaten en het succes van City Circles, hebben we tot nu toe nog geen manier gevonden om de City Circles methode structureel te laten landen. 2019 wordt dat een aandachtspunt.

LAND & HAND

KETTER&Co is in 2018 gestart met het opzetten van een nieuw project: Land&Hand.

Dit project richt zich op de relatie landschap, materiaal dat eruit voorkomt, vakmanschap en onderwijs. Het project is gericht op een herwaardering van die relatie en een inspirerend van het VMBO en MBO onderwijs. Met een programma in de vorm van een kader voor docenten en een toolbox voor in de les, gaan de leerlingen een relatie aan met het landschap en de eraan gekoppelde maakindustrie in hun omgeving.

Historisch is vakmanschap gekoppeld aan materialen die in de omgeving voorhanden waren. Het werk van vakmensen was zo een afspiegeling van het landschap, met riet, klei, steen of houtsoorten op loopafstand. Met de industrialisatie, globalisering en het goedkope transport van goederen, is die relatie verzwakt. De actuele klimaat en duurzaamheid problemen vragen om een herwaardering van deze relatie. Dit project draagt bij aan het herstellen van dat verband.

Verbinding en samenwerking zijn de kern van dit project. Met een focus op het lokale ligt vanaf het begin de nadruk op het bevorderen van lokale samenwerkingen: met de scholen, influencers, ondernemers en de lokale maakindustrie, maar ook met provincies en natuurorganisaties. Met de partijen samen wordt een locatie specifiek programma ontwikkeld. Dit maakt het project relevant en aantrekkelijk voor de leerling, de maakindustrie en de school. Die “buy-in” zorgt er uiteindelijk voor dat het samenwerkingsnetwerk het project duurzaam kan dragen en voortzetten. Partners zoals De Weekendschool, waarmee al samenwerkingsafspraken gemaakt is, zijn waardevol als netwerk, kennisdeler en toegang tot ‘rolmodellen’.

OVERIGE ZAKEN

Naast de projecten is KETTER&Co ook bezig geweest met een aantal andere zaken: we hebben in de Bellamy buurt deelgenomen aan de expositie 'Aanvaardbare Conditie' door het Bellamy Kabinet, de website is vernieuwd en de studio is verhuisd van de Rozengracht naar de Gietersstraat.

BELLAMY KABINET: 'VEGEN EN SNOEIEN'

Voor de tentoonstelling 'Vegen en Snoeien' hebben we de vraag Wie zorgt er voor de meent? onderzocht. Wie vegen en snoeien de Bellamybuurt elke dag? Van 29 maart tot 29 juni is op verschillende momenten meegewerkt met het stadsonderhoudsteam van de Bellamy buurt. Wekelijks werden de etalagevensters aan de Hasebroekstraat en de Jan Pieter Heijestraat in Amsterdam aangevuld met nieuw materiaal. Quotes, foto's, afvalslingers en opgespelde en gecategoriseerde peuken.

Tijdens de opening van de tentoonstelling werden door KETTER&Co prikkers, ringen en bezems uitgedeeld aan de gasten. Met z'n allen werd de route langs de kunstwerken van Maarten Schuurman en Esther Brakenhoff, Maze de Boer en Irene Fortuyn gelopen en tegelijkertijd de straten schoongemaakt.

WEBSITE

Afgelopen jaar is gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe website die eind 2018 online ging.

VERHUIZING

In 2018 kwam het nieuws dat we moesten vertrekken uit de studio op de Rozengracht in Amsterdam. In de zomer is de studio van KETTER&Co verhuisd naar Gietersstraat 47 in Amsterdam.

